

PATRI URKIZU.—*Euskal Antzertia*. Euskadiko Antzerti Zerbitzua (Antzerki Saioak 1). Eusko Jaurlaritza - Kultur Saila. 1984.

Eusko Jaurlaritzaren Kultur Saileko Antzerti Zerbitzuak plazaraturik dator Patri Urkizuren *Euskal Antzertia* deritzan liburua. Bere hitzaurrean ajerik gabe dio egileak lehenagoko *Euskal Teatroaren Historia* (1975ean Agora saria irabazi zuela) oinarritzen dela oraingo hau. Egia esan, lehenago hura goitik beherako zuzenketaz osatua eta gehigarritzat aberastua dator. Ongi dion bezala: «Oraingo kronika honetan saio haren zenbait hutsune eta akats betetzen eta zuzentzen, desitxurak dotoretzen eta apaintzen ahaleginak egingo ditugu, baina alde zuzenetatik jakinik honek ere, tamalez, izango dituela bereak, eta ene indar apalen arabera ezin zela bestela izan».

Ondotik, ausart eta arrazoiz dio: «euskaldun lotien eta ezjakinen nagiak astindu eta erna daitezten eta gure ikastetxe- eta gaztetxoak ere kulturaren zati garrantzitsuenetakoa den Antzertiaz jabe daitezten». Teatrogintzan askok uste baino tradizio handiagoa dugun uste hori oso zuzena da. Egia esan, geure kulturaren maizago murgildu beharra dugu zer dagoen edo zer ez dagoen jakiteko.

Bi parte ditu liburuak. Lehen partean alderdi teknikoak eta tradiziozko moten bereizketak datoz: antzertikideak, pastoralak, astolasterrak eta Ihauterietako trajikomeriak. Bigarren Hegoaldeko teatro zaharra, antzerti pizkundea eta euskal antzertia, garai eta egile bakoitzaren historia eta jokerak aztertuz. Amaitzeko, antzerkien katalogoa, itzulpenen zerrenda eta bibliografia erantsirik.

Gauzak erraz aurkitzeko bezala dator liburua, bai didaktika aldetik eta bai informaketaz erabilgarria da. Bertan ematen dituen aburuak ere ondo oinarrituak, jakinaren gainekoak direla esango nuke. Behar bada, tituluen ugaritasuna eta kalitatea neurtze orduan desoreka agertuko zaigu bigarrenaren kaltean. Hori ere esan beharra dago.

Dena dela, gure antzertiaren edukina hor dago, antzerlari taldeeri begira. Entzulegoak ere izanen du zer esanik, baina baita ere euskal telebistak zer emanik. Antolatzea eta koordinatzea da kontua.

Kantitatea eta kalitatea gutitan datoz elkarrekin ados. Gure antzerkiari ere hori bedori gertatzen zaio. Baina liburu honetan biltzen den ugaritasun horren barnean inork uka ezinezkoa da kalitatezkorik ere badela. Gainera, publikoak, era guzietakoak eta maila guzietakoak behar ditu, jostailu erazko entretenigarriak eta gogozko barne-jardunetan pentsaraziko duten obra serioak. Era berean irri egitekoak eta nigar egitekoak. Gai errazak gehiengoentzat eta abangoardiazkoak literatura munduan sartua dabilenarentzat. Eta, guzak horrela direlarik, soberazkorik guti izanen da gure antzertiaren kopuruan. Bestalde, itzulpenak ere era guzietakoak ditugu aintzinako greziarrendik hasi eta Dürrenmatt eta Ionesco-ra arte.

Drama-arte eskola on baten beharra nabari da, antzerki talde egokiak lortzeko eta hor azaltzen zaigun edukinetik aurkezpen onak egiteko. Horrek bere ondorioz lekarke euskarazko zinemagintzarako jendea prestatzea eta ETB beraren hobekuntza. Drama-arte eskola on baten arabera dago egile sortzaile edo itzulpenetatik entzulegoari egoki aurkeztea, azpiegituraren ardatza denez.

Poliki joanaz lortu beharrezko helburuak dira eta Patri Urkizuren liburu honek asko lagundu lezake, zer, nolako, non adibideak ematen dituanek.

Baina, egileari zenbait ohar egingo dizkiot, garrantzi gutikoak baina bai beste hirugarren batean gogoan izan ditzan. Lehen partean, bertsolaritza adieraztean koblakaritza berezi beharra zuen, zeren lege desberdinetan mugitzen dira eta Zuberoako pastoralak bigarren honekin zer ikusi gehiago dute.

Oso ondo iduritu zait Peñafloida kondeak Sor Luisa izenpean eman zuen *Gabon-sariak*, J. Lakarraren eritzia jarraituz, oilantziko gisako estampa plastikatzat hartzea.

P. I. Barrutiaren antzerkiak ere argitasunezko ohartxo bat merezi du, falta diren zatiak hornitzeko. Hortaz, ikus *Egan*

(1984) 3-4 zenbakiaren 161-163 orrialdeak. Baita ere, esan behar dut, aldizkari hau B.R.S.V.A.P.-en babespean 1948 elebidun sortu bazen ere (135 orrialdian dion bezala) Julio Urkixo Euskal Filologi Mintegia sortzeaz eta *Egan*-en erredazio burutza hartu, 1954tik euskara hutsean argitaratu dela.

Aldizkariak ikutzean, literatur mugimenduak horien inguruan zer ikusirik aski dutela aitortu behar, eta ez dut uste lan hori burutzeko sistematikoki begiratu dituenik, eta horien erreferentziak lanak aurkitzeko lagungarri izango ziren. Esate baterako, *Euzko-gogoa* aldizkaria aipatzen du 135. orrialdean, bertan argia ikusi zuten zenbait lan ere bai, baina besteak beste, hor argitaratu ziren Etxaideren *Amaiur* (1951), «Ibargi» izenpean Labayenek *Lurrikara* (1955) eta *Jostuna* (1957). Horrela jakinen zuen Monzonen *Lau kantari eta xori bat* (1957) egile berberaren *Zurgin zaharra*-tik hartutako zati bai baizik ez dela. Monzonen *Menditarrak* (1958) deritzana ere aldizkari berean argitaratu zen. *Karmel* aldizkariak ere lehengo urte haietan zenbait antzerki argitaratu zituen, bereziki Anastasio Albizu «Sustraitz»-enak.

Liburu sailak ere beste horrenbeste merezi zuten, zeren non argitaratu ziren jarri gabe sartuak bai daude Zarauzko Itxaropenaren «Kulixka sorta»n emanak: N. Etxanizen *Euskal Antzerkiak* (1958) zeritzan liburuan *Gabak zekarren eguna*, *Maite ere... neurriz*, *Zotzean bizia* eta *Gabon zauria*. A. M. Labayenek: *Jokua ez da errenta* (1960), *Domenjon de Andia* (1965) eta *Kalifornia... kuku!* (1969). M. Lekuonak: *Zigor* opera (1963), *Eun dukat*, *Ameriketako osaba* (1965). Eta Auspoa liburu sailean P. Larzabalen: *Bordatxuri* (1962), *Iru ziren* (1962), *Senperen gertatua* (1964), *Hilla esposatu* (1965) eta *Herriko bozak edo nor alkate* (1962). Horiez gainera birargitaratuak Auspoa berak: T. Alzaga, M. Soroa, Barrutia, eta Munibe. Azkenon aipamena egiten badu ere, bijoaz oharrok urrengorako lagungarri.

Aldizkariak sistematikoki ez aztertzearen ondoriozkoa da «Edozein» izenordez (behar bada A. Ibiñagabeitia zen) 1954-55-ko *Euzko-gogoa*-n argitaratu zen J. Benabenteren *Gaitzetsia* ez katalogatzea, edo bibliografian ez biltzea Joseba Rezolak aldiz-

kari hortan 1954n eman zuen «Euzkel-Antzerkiari buruz» deritzan lana sartu gabe gelditzea.

Liburuaren bosgarren kapituluan ez dakar lehenagoko liburuaren hirurogeta hamabostgarren orrialdean zekarren aipamena, K. Mitxelenak A. Azpiatzuren eritzieri jarraituz, aintzina herriz herri ohi ziren antzerkiak ematen zirela edo emango zirela esanaz. Egia da eskuartean materialik ez dugun artean hori ziurtatzea arrisgutsua dela, baina aipatze soilak bederen ikerketa kezka mantentzen du, eta oraingoan lehen baino arrazoi gehiagoz aipa zezakean. Hor dugu gehigarrien arteko Lesakan 1566. urtean antzeztu zen *La Pasión Trovada* zelakoa, zeina ez genuen ezagutzen E. Esparzak 1945ean ezagutarazi arte. Baina bada besterik ere, Piarres Lafittek Elémir Bourges-en *Gonzalve edo ostatu betea* itzulita argitaratzean jarri zion hitzaurre hartan zionez, egileagan ez ezik J. Variot-en *Théâtre de Tradition populaire* lanean oinarriturik esaten bai du E. Bourges berak aitortzen zuela Euskal Herrian hiriz hiri ibiltzen ziren antzerki talde bat ikusteaz oinarritu zela obra hori egiteko. Gaiz eta egituraz era beretsuan, eta horiek bazutela gazteleraz «entremeses» esan ohi diren antzerkien kutsua.

Oraindik badago zer aztertu. Horregatik, P. Urkizuren liburua ondo hornitua egonarren eta egungo hutsune nabarmen bat bete, bilketok jarraitzea eskatuko genioke egileari edo Antzerti Zerbitzuari. Lanik hoberenak ere ez dira hobetu ezi-nezkoak eta holako liburuak beti eskuartean behar diren horietakoak direnez gero, hobekuntzak izango dute aukera.

Ematen dituen aburuen aldetik erabat nator egilearekin, kritika funtsezkoak bai dira, eta liburuaren edukinean ez da parterik txarra. Zoritzarrez, euskal liburuetan gutitan esan genezake holakorik.

Juan San Martín